

КЛЕШНЯ Ганна Миколаївна,
аспірантка кафедри філософії ГМІ НАУ

ПОЛЛОГ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Проблемам Постсучасного світу та його перспектив присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних авторів. Стан культури в контексті змін глобального масштабу досліджується в працях С. Хантінгтона, А. Дж. Тойнбі, Ф. Фукуями, О. Панаріна, Г. Дилигенського та ін. Формування і взаємодію цивілізацій і культур та їхні наслідки досліджували такі науковці XIX – першої половини XX століття, як Ф. Гізо, О. Шпенглер, М. Хлебніков, Сорокін, Й. Хейзинги, Н. Хамітов, В. Вернадський.

Місце культури в контексті змін глобального масштабу розглядалося в працях С. Хантінгтона, А. Дж. Тойнбі, Ф. Фукуями, О. Панаріна, Г. Дилигенського та ін. Формування і взаємодію цивілізацій і культур та їхні наслідки досліджували такі науковці XIX – першої половини XX століття, як Ф. Гізо, О. Шпенглер, М. Хлебніков, Сорокін, Й. Хейзинга, Н. Хамітов, В. Вернадський.

Початок XXI століття не зменшив напруження у житті світової спільноти. Попри глобалізаційні тенденції, що покликані сприяти встановленню порозуміння та стирання протиріч, на міжнародній арені не зменшилась кількість локальних збройних сутичок і війн, що спалахують на різних континентах. Зростання нової сінської цивілізації на сході, виникнення фундаменталістських тенденцій у Православній цивілізації, укріплення позицій ісламського світу, перехід розвинених економік Заходу до постіндустріального етапу розвитку та інші події світового масштабу стали переконливим свідченням актуалізації описаного С. Хантінгтоном протистояння цивілізацій на «лініях цивілізаційного розлому» [7]. Автор зазначав, що набагато доречніше класифікувати країни, базуючись не на їхніх політичних чи економічних системах, та рівні економічного розвитку, а виходячи з культурних і цивілізаційних критеріїв. Він розглядав цивілізацію як певну культурну сутність. Ми вважаємо доречною таку класифікацію, особливо в планетарному масштабі.

Досліджувати і осмислювати філософію культури можна лише в історичному контексті. Ми вважаємо слушною думку О. Зіновьева, який зазначав, що одним із аспектів еволюційного перелому другої половини XX століття полягає в тому, що історичний процес із стихійного і невідконтрольного людям перетворився на проєктований і керований.

Вважаємо, що таке категоричне судження є справедливим лише частково. Також він вважає що соціальна сутність глобалізації полягає в тому, що це сама грандіозна спланована і постійно планована в деталях і керована в основних аспектах війна західного світу не лише за світове панування, а за оволодіння еволюційним процесом людства і управління ним у власних інтересах [3]. Ми частково погоджуємось з цією точкою зору, та водночас зазначимо, що глобалізація, як проект, попри декларовану всеохопність планетарного масштабу та її невідворотність не демонструє успішного процесу всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації.

Глобалізації сприяв швидкий прогрес у галузі транспортних, комунікаційних та інформаційних технологій. Такий глобалізаційний розвиток торкнувся всіх сторін людського життя, зокрема й культури, створивши глобалізаційну культуру.

Професор В. Самохвалова [5] доводить, що постульоване планетарне суспільство - це віртуальний образ, і будується він в основному в двох зовсім різних модальностях: ідеалізованого образу належного і бажаного, заснованого на реальній необхідності об'єднання людства перед обличчям проблем, що постають перед ним, з одного боку, і декларованого (з певною метою) образу глобального світу, стратегії якого в кінцевому рахунку спрямовані на побудову системи глобальної влади, метою якої є збереження високих життєвих стандартів для владної меншини, - з іншого. Відмінність цих двох модальностей і визначає відстань між єдиним людством як об'єктом конструйованих утопій і глобалізованим світом, який реалізується на наших очах як антиутопія. Соціальні проекти Постмодерну (інформатизація, глобалізація) перебувають у стані динамічної неврівноваженості. Якщо зважити на загальні світсистемні (за Валерстайном) процеси, зокрема зміщення центру із Заходу на Схід то деякі концептуальні задачі проекту глобалізації набувають загрозливого значення для ініціатора. Адже створення глобальної системи управління доцільно лише за умови підконтрольності цієї системи Заходу.

Схід упевнено перебирає на себе функції світсистемного ядра, що засвідчують висновки доповіді з "Проекту - 2020" Національної розвідувальної ради США: глобалізація буде відтепер не стільки західною, скільки азійською; ТНК, які хочуть одержати першість на світовій арені, повинні орієнтуватися більше на Азію, ніж на США і Європу; ЄС ризикує технологічно відстати від Азії, а США - не утримати лідерства. Ми не ставимо перед собою завдання дослідження існуючого стану суспільства як самоорганізованої системи, зазначимо лише, що на певному етапі глобалізація, як і свого часу наприклад Просвітництво,

звичайному тощо ґрунті неможливо [2, с.8]. Дійсно, без побудови толерантного полілогу культур у світовому масштабі не можливо ефективно реалізувати соціальні проекти глобалізаційної ери.

Підсумовуючи викладене зазначимо: по-перше на сучасному етапі глобалізація є віртуальним соціальним проектом західної цивілізації, що прагне охопити нові рівні буття; по-друге реалізація глобальних соціальних проектів можлива лише за умови забезпечення толерантного полілогу для досягнення консенсусу всіх учасників проектів. Разом з тим, кожна культура світу виявляє складні резистентні механізми самозбереження і чинить по можливості опір універсалізації та уніфікації, що є серйозною перепорою до розширення сфер впливу глобалізаційних тенденцій.

Література:

1. Антология позднего Троцкого. Сост. М. Васильев, И. Будрайтскис. — М.: Алгоритм, 2007. — 608 с.
2. Дротянко Л.Г., Жолдоков В.О. - Мультикультуралізм комунікативних процесів у глобалізованому світі //Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. 2012. № 1 (13) с. 5-9
3. Зиновьев А. А. Несостоявшийся проект: Распутье. Русская трагедия: [сб.]: АСТ: АСТ МОСКВА; Москва 2009, 544 с.
4. Кончаловский А.С. Русская ментальность и мировой цивилизационный процесс «Полис». - №5.-2010. - С.38-48 режим доступу: <http://polit.ru/article/2010/07/12/mentality/>
5. Самохвалова В. Идеология единого мира. Из истории глобальных проектов // Полигнозис. 2010. №3. Режим доступу: <http://www.polygnosis.ru/default.asp?num=6&num2=516>
6. Хабермас Ю. Расколотый Запад / Ю. Хабермас – М.: Весь мир, 2008. - 192 с.
7. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. - М.: АСТ, 2007. 571 с.

перетворилися з концептуальних соціальних проектів світоустрою на елементи рівноваги системи.

Філософи та історики не раз висловлювали думки про кризу європейської культури і цивілізації. У концепціях Данилевського, Освальда Шпенглера, Фрідріха Ніцше, Арнольда Тойнбі, Макса Вебера звучала тривога про кризу цивілізації з початку ХХ століття. Здавалося, що з поразкою фашизму криза минула, однак він знайшов нову форму - лавиноподібного наростання глобальних проблем. Збільшилося число глобальних проблем та їх поглиблення - ознака безпрецедентної кризи цивілізації, що сягає корінням в історію європейської культури. Ми вважаємо, що дослідження зв'язку глобальних проблем та краху Західної цивілізації можуть бути питанням окремого дослідження.

Глобальне суспільство, на думку прихильників проекту глобалізації, дозволить здійснювати управління найбільш раціональним способом. Саме ця можливість привернула до ідеї глобалізації безліч прихильників, які побачили шанс до втілення давньої мрії про розумно побудоване єдине людство, про глобальну державу, яка створить єдину загальнолюдську культуру, сформує єдині цілі і цінності. Безглузда витрата ресурсів на війни, конфлікти, різного роду протистояння також зникає з утворенням єдиного суспільства. Однак, ми з застереженням ставимось до цих ідей. Навіть вважаємо їх соціальним утопізмом. Варто згадати «Перехідну програму» Л. Троцького: «Політичний прогноз має альтернативний характер: або бюрократія, що все більше перетворюється на орган світової буржуазії у робочій державі, переверне нові форми власності та відкине країну до капіталізму, або робітничий клас розіб'є бюрократію та відкриє вихід до соціалізму» [1, с.338]. На нашу думку, Лев Давидович вдало визначив можливі сценарії реалізації соціального проекту СРСР.

Сучасні тенденції реалізації проекту політичної глобалізації також містять ознаки бюрократизації глобального масштабу. До кінця ХХ ст. було завершено формування світової економіки та створена світова культурно-інформаційна мережа. Для вирішення глобальних економічних, екологічних і проблем безпеки створено глобальну систему прийняття політичних рішень глобального рівня (ГСППР). Таку глобальну систему прийняття політичних рішень багато вчених називають світовим урядом. В реальності була сформована ГСППР згідно матричного принципу управління, тобто створена ієрархічно не вибудована мережа центрів прийняття рішень. Мережевий уряд включає такі організації як Рада Безпеки ООН, Політичний комітет НАТО, керівництво Міжнародного валютного фонду і Всесвітнього банку, уряди найсильніших держав - членів „Великої вісімки” і Китаю. Велику Вісімку як окремий інститут, провідні європейські організації

(Єврокомісія, ПАСЕ, Євросоюз), Інтерпол, різні організації по контролю і регулюванню, такі як МАГАТЕ, ФАТФ (агентство по боротьбі з відмиванням грошей), АСЕАН, ВТО, ОПЕК. Вузли цього мережевого уряду взаємно залежать один від одного, проте один одному не підпорядковуються. Управлінські команди тут передаються не у вигляді наказів, а у вигляді проектів. Кожна ініціативна політична сила виступає в цій мережі зі своїм проектом, залучаючи інших суб'єктів глобальної політики до свого проекту. Таким чином, політична боротьба в глобальній мережевій політичній системі виступає у двох видах: як боротьба проектів і як боротьба вузлів один з одним за ресурси та ініціативу. Кожний проект – це матриця системи взаємних відносин вузлів мережі один з одним. В рамках одного проекту є одна квазієрархія, в рамках іншого – абсолютно інша. Найважливіша політична проблема при формуванні ГСППР - трансформація суверенітету. Тут, на нашу думку, важливою є думка О. Кончаловського щодо ролі культури: «"надвладі" може знадобитися наукове розуміння реальності, яке неможливе без розуміння культурного коду своєї країни. І якщо тверезо поглянути в обличчя такої реальності, то можна сказати, що роль культурології - допомогти надвладі, якщо вона усвідомлює необхідність реформи національної свідомості, дати їй інструмент аналізу» [4]. Дійсно, проектування історії можливе лише після вирішення міжкультурних або цивілізаційних протиріч. Створення глобальної інформаційної мережі та маскультури не забезпечили реалізацію проекту створення «нового світового порядку». Утопічні ідеї загальнопланетарного суспільства добробуту вкотре поглинаються вищезгаданою бюрократією.

С. Хантінгтон [7] зазначав, що відмінності між цивілізаціями не просто реальні. Вони - найбільш істотні. Цивілізації різняться по своїй історії, мові, культурі, традиціях і, що найважливіше, - релігії. Адаже стереотипи формуються саме під її впливом. Люди різних цивілізацій порізно дивляться на відносини між Богом і людиною, індивідом і групою, громадянином і державою, батьками та дітьми, чоловіком і дружиною, мають різні уявлення про співвідносну значимість прав і обов'язків, свободи і примусу, рівності і ієрархії. Ці відмінності склалися сторіччями. Вони не можуть зникнути в осяжному майбутньому. Вони більш фундаментальні, ніж відмінності між політичними ідеологіями і політичними режимами.

Про значення культурного фактора говорить ідеолог «нового світового порядку» З. Бжезинський, який поряд з економічним, військовим і технологічним виділяє і культурний фактор як один з чотирьох головних вимірів влади. Дійсно, культура для сучасної людини за своїм значенням стає основною природою, все більше відтісняючи

першу, розширюючи свій простір і способи свого формуючого впливу на людину. В культурі, яка фактично охоплює всю повноту життя сучасної людини, формуються її уявлення про світ і саму себе, саме через культуру їй пропонуються і нав'язуються форми поведінки, стереотипи мислення, життєві ідеали та цінності. У культурній свідомості здійснюється і пошук оптимального соціального устрою суспільства, проектування утопій і антиутопій як моделей бажаного, чи можливого, або не можливого в силу логічного розвитку тенденцій стану суспільного устрою. Процеси, що відбуваються в культурі глобалізаційної епохи, найвиразніше проявляють реалізовану в практиці глобалізації тенденцію і можуть визначити невдачу всього проекту, дозволивши ідентифікувати його як грандіозну антиутопію; реальність цих процесів не тільки позбавляє ілюзій багатьох колишніх прихильників глобалізації, а й позначає рубіж, за яким починається небезпечна деградація суспільства. Те, що представляється як глобалізація культури, насправді є переродження культури в культурний інструмент глобалізації, в механізм відтворення глобально-гомогенізованого способу усвідомлення.

Конфлікт цінностей між сучасною західною (гедоністичною) та східною (традиціоналістичною) культурами є однією з головних причин міжнародного відчуження. Поступ глобалізаційних процесів останнього часу неухильно підштовхує до парадоксального висновку: глобальне зближення колишніх національних держав, поява нових транснаціональних і транскультурних діалогів та форм комунікації і навіть фактичне відкриття кордонів між країнами Європейського Союзу ще не означає, що країни стали ближче, а їхні культури утворили нову наднаціональну єдність. Навіть відчуття європейцями залежності від начебто «спільного історичного шляху» не стало запорукою того, що колишні національні пріоритети уже переборені таким явищем, як постнаціональна ідентичність. Ю. Хабермас наголошував на такому факті стосовно Європейського Союзу: «Взаємна недовіра до націй і держав-членів, напевно, сигналізує про те, що європейські громадяни не відчувають політичної єдності і що держави-члени далекі від того, щоб здійснити спільний проект» [6, С.62 – 63.].

Культурна гетерогенність країн породжує новий соціокультурний феномен, який дістав назву «мультикультуралізм». Головна ідея ґрунтується на моральному релятивізмі, який полягає в тому, що будь-який окремий набір цінностей не може домінувати в суспільстві. Ми погоджуємося з думкою Л. Дротянко, що без відповідних прагнень і зусиль громадянського суспільства в кожній країні, в якій мультикультуралізм відіграє суттєву роль, вирішити проблеми непорозуміння, а то й зіткнення на релігійному, мовному,